

INOVOVANÝ RÁMCOVÝ VZDELÁVACÍ PROGRAM RÓMSKEHO JAZYKA

JAZYKOVÁ ÚROVEŇ A2
(nižšie stredné vzdelávanie)

Spolufinancované z
programu Európskej únie
Erasmus+

Bratislava 2019

Zostavovatelia:

Mgr. Eva Gašparová, PhDr. Jozef Facuna, PhD.

Odborní konzultanti:

Mgr. Darina Tököliová, Mgr. Slavomír Klempár,
Mgr. Iveta Bartošová

Jazyková korektúra textu v slovenskom jazyku:

Mgr. Božena Mizerová

Grafické spracovanie:

Mgr. art. Barbora Kopnická, ArtD.

Materiál je intelektuálnym výstupom projektu „Inováciou didaktiky rómskeho jazyka k inkluzívnemu vzdelávaniu žiakov zo znevýhodneného prostredia“, ktorý bol financovaný Európskou úniou v rámci programu Erasmus+.

Hlavný koordinátor projektu:

Štátny pedagogický ústav, Bratislava, Slovensko

Partneri projektu:

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Seminár romistiky,
Katedra stredoeurópskych štúdií, Praha, Česká republika
Nansenovo centrum pre mier a dialóg, Lillehammer, Nórsko

Podpora Európskej komisie, na výrobu tejto publikácie nepredstavuje súhlas s obsahom, ktorý odráža len názory autorov, a Komisia nemôže byť zodpovedná za prípadné použitie informácií, ktoré sú v nej obsiahnuté.

Obsah

ÚVOD	4
I CHARAKTERISTIKA PREDMETU	4
II CIELE PREDMETU	5
III VŠEOBECNÉ KOMPETENCIE	5
IV KOMUNIKAČNÉ A JAZYKOVÉ KOMPETENCIE ...	6
1 Jazykové kompetencie	6
2 Sociolingválne kompetencie	6
3 Pragmatické kompetencie	6
4 Interkultúrne komunikatívne kompetencie	7
V OBSAHOVÝ ŠTANDARD	7
VI VÝKONOVÝ ŠTANDARD	9
1 Počúvanie s porozumením	9
2 Čítanie s porozumením	9
3 Ústny prejav – monológ	10
4 Ústny prejav – dialóg	10
5 Písomný prejav	11
VII VYBRANÁ ODPORÚČANÁ LEXIKA	
A KOMUNIKAČNÉ KOMPETENCIE	11
1 Lexika	11
2 Gramatika a slovné druhy	19
3 Syntax	21
4 Výslovnosť (<i>Ortoepia</i>)	21
5 Pravopis (<i>Ortografia</i>)	21
VIII UČEBNÉ ZDROJE	22
ZÁVER	23

ÚVOD

Rámcový vzdelávací program pre vyučovanie rómskeho jazyka na 2. stupni ZŠ (nižšie stredné vzdelávanie) je pedagogický dokument, ktorý vymedzuje povinný rámec štátom garantovaného vzdelávania v rómskom jazyku. Stanovuje základné cieľové požiadavky na jazykové kompetencie žiakov a od nich odvodené výkonné a obsahové štandardy.

Podľa povinného rámca štátom stanovených pravidiel pre vyučovanie rómskeho jazyka na 2. stupni ZŠ (nižšie stredné vzdelávanie) si základné školy vytvoria vlastný školský vzdelávací program pre vyučovanie rómskeho jazyka.

Rámcový vzdelávací program predstavuje ucelený systém všeobecne formulovaných kognitívne odstupňovaných výkonov. Tieto výkony môže učiteľ bližšie špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe ďalších učebných cieľov, učebných úloh, otázok, či testových položiek s prihliadnutím na aktuálne kognitívne schopnosti žiakov.

Je koncipovaný tak, aby učiteľ nepredkladal žiakom len hotové poznatky, ale vytváral im primerané podmienky na aktívne osvojovanie vedomostí. Vzhľadom na charakter a ciele predmetu sa organizácia vyučovania prispôbi počtu žiakov v triede. Tým sa garantujú vonkajšie podmienky na adekvátnu realizáciu výučby a splnenie výkonného a obsahového štandardu.

V rámcovom vzdelávacom programe rómskeho jazyka – úroveň A2 je implementovaná aj interkultúrna komunikatívna kompetencia. Je to schopnosť efektívne komunikovať v cieľovom jazyku, vzhľadom na rôzne sociálne a kultúrne aspekty komunikácie (Byram, *ibid.*). Základom je vlastne komunikatívna kompetencia, ktorá je obohatená o interkultúrnú kompetenciu (Sercu, 2005).

Literárne texty uvedené v rámcovom vzdelávacom programe majú odporúčajúci charakter. Ich cieľom je v nižšom sekundárnom vzdelávaní sústavne rozvíjať čitateľské a interpretačné zručnosti žiakov.

Dokument je vypracovaný v súlade s medzinárodnými odporúčaniami Rady Európy a Rámcovým vzdelávacím programom rómskeho jazyka, ktorý bol vypracovaný v spolupráci s Európskym fórom Rómov a kočovníkov (CFR 2008). Stanovený učebný obsah môže učiteľ tvorivo modifikovať v rámci školského vzdelávacieho programu podľa jednotlivých ročníkov.

I Charakteristika predmetu

Vyučovanie rómskeho jazyka na druhom stupni základných škôl prispieva k formovaniu osobnosti žiaka a preto je veľmi dôležité, aby v procese učenia rómskeho jazyka zohrávali významnú úlohu tradičné rómske spôsoby odovzdávania vedomostí a poznatkov, prostredníctvom rozprávania príbehov, piesní a hádaniek. Rovnako dôležité je zainteresovať do vzdelávania vlastných detí dospelých zástupcov rómskeho spoločenstva. Použitie ústnej tradície vo vyučovacom procese umožňuje dosiahnuť vhodné spojenie týchto dvoch kľúčových prvkov. (CFR, 2008, s. 21)

Obsahový a výkonný štandard rómskeho jazyka pre školský stupeň ISCED 2 - nižšie stredné vzdelávanie je založený na kľúčových spôsobilostiach, ktoré zahŕňujú komplex vedomostí a znalostí, spôsobilostí a hodnotových postojov, umožňujúcich jednotlivcovi poznávať, účinne konať, hodnotiť, dorozumievať sa a porozumieť si, začleniť sa do spoločenských vzťahov a osobnostne sa rozvíjať. Obsahuje požiadavky na vyučovanie rómskeho jazyka žiakov, ktorí nehovoria doma rómskym jazykom, žiakov, ktorí nepoužívajú rómsky jazyk plynule, ale môžu ním počuť hovoriť svojich rodičov alebo starých rodičov a žiakov, ktorí rómskym jazykom hovoria plynule, ale potrebujú rozvíjať svoje zručnosti pre používanie jazyka ako nástroja formálneho vzdelávania. (upravené CFR, 2008, s. 9 - 10)

II Ciele predmetu

Pri formulácii cieľov vyučovacieho predmetu sa zdôrazňuje činnostne zameraný prístup. Na splnenie komunikačných úloh sa žiaci musia zapájať do komunikačných činností a ovládať komunikačné stratégie.

Vyučovanie rómskeho jazyka sleduje tieto základné výchovno-vzdelávacie ciele:

- efektívne používať všeobecné kompetencie, ktoré nie sú charakteristické pre jazyk, ale sú nevyhnutné pre rôzne činnosti, vrátane jazykových činností;
- prekonávať komunikačné a etnické bariéry a tak prispievať k zvýšeniu mobility žiaka v jeho osobnom živote, v ďalšom štúdiu a napokon aj na trhu práce;
- podporovať otvorenejší prístup k ľuďom, zvýšenie medzietnickej akceptácie a tolerancie;
- podporovať otvorenejší prístup k potrebe a nutnosti udržiavať a študovať tento jazyk, s cieľom uchovania identity Rómov;
- v receptívnych jazykových činnostiach a stratégiách (počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením) spracovať hovorený alebo napísaný text ako poslucháč alebo čitateľ;
- v produktívnych a interaktívnych jazykových činnostiach a stratégiách (ústny prejav, písomný prejav) vytvoriť ústny alebo písomný text.

Vyučovanie predmetu Rómsky jazyk je možné zaradiť do výučby v ročníkoch 5. až 9. základnej školy a 5. – 8. ročníka osemročného gymnázia. Vychádza z obsahu vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia.

III Všeobecné kompetencie

Kompetencie definujeme ako súhrn vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré umožňujú osobe konať. Preto základným princípom jazykového vzdelávania na báze kompetencií je zabezpečiť, aby učiaci sa dokázal:

- vymieňať si informácie a nápady s mladými ľuďmi a dospelými a sprostredkovať im svoje myšlienky a pocity;
- viac a lepšie chápať spôsob života a myslenia iných národov a ich kultúrne dedičstvo;
- úspešne zvládnuť rôzne životné (osobné, pracovné, sociálne) situácie;
- v určitej prirodzenej situácii adekvátne reagovať a následne aktivizovať vhodnú činnosť, zaujať prínosný postoj.

Všeobecné kompetencie sú tie, ktoré nie sú charakteristické pre jazyk, ale ktoré sú nevyhnutné pre rôzne činnosti, vrátane rečových zručností (SERR, 2013, s.12). V rámci všeobecných kompetencií žiak získa aj odborné znalosti v oblasti sociológie – život detí v rómskych rodinách, správanie ľudí v rómskych komunitách, správanie ľudí z majoritynej spoločnosti k Rómom, vzájomné vzťahy v spoločnosti.

Učiaci sa na úrovni A2 má osvojené všeobecné kompetencie na úrovni A1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal:

- byť otvorený kultúrnej a etnickej rôznorodosti;
- cielene získavať nové vedomosti a zručnosti;
- pochopiť zámer zadanej úlohy;
- aktívne a často využívať doteraz osvojený jazyk;
- dopĺňať si vedomosti a rozvíjať rečové zručnosti, prepájať ich s poznaným, systematizovať ich a využívať pre svoj ďalší rozvoj a reálny život;
- kriticky hodnotiť svoj pokrok, prijímať spätnú väzbu a uvedomovať si možnosti svojho rozvoja;
- využívať dostupné materiály pri samostatnom štúdiu a pod.;
- rozprávať o postavení a živote detí v rómskych rodinách (starostlivosť rodičov o detí, ochrana detí pred sociálno-patologickými javmi,...);
- rozprávať o vzťahoch Rómov v minulosti a v súčasnosti v rómskych komunitách (v minulosti – vzájomná úcta/paťiv, vzájomná pomoc, deti boli prvoradé v rómskych rodinách v súčasnosti – úžera, kriminalita,...);
- schopnosť rozprávať o súčasných vzájomných vzťahoch Rómov a ľudí z majority (rasová neznášanlivosť, predsudky, odsudzovanie, segregácia,...).

IV Komunikačné a jazykové kompetencie

Komunikačné jazykové kompetencie sú tie, ktoré umožňujú učiacemu sa používať konkrétne jazykové prostriedky v komunikácii. Komunikačné kompetencie zahŕňajú tieto zložky:

- jazykové kompetencie;
- sociolingválne kompetencie;
- pragmatické kompetencie;
- interkultúrne komunikatívne kompetencie.

1 Jazykové kompetencie

Učiaci sa na úrovni A2 má osvojené jazykové kompetencie na úrovni A1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal:

- používať bežné frázy týkajúce sa uspokojovania jednoduchých potrieb obmedzeného charakteru: osobných údajov, každodenných zvyklostí, požiadaviek a potrieb, žiadostí o informácie;
- používať základné vetné modely a komunikovať prostredníctvom naučených fráz a skupín niekoľkých špecifických rómskych slov a výrazov o témach, týkajúcich sa vlastnej osoby a iných ľudí, ich činností, miest a vecí, ktoré vlastní, atď.;
- rozlišovať rôzne dialektné synonymá;
- používať obmedzený repertoár naučených krátkych fráz, pokrývajúcich predvídateľné, základné jazykové situácie;
- používať obmedzený repertoár slovnej zásoby, ktorá sa vzťahuje na konkrétne každodenné potreby;
- používať slovnú zásobu na to, aby si dokázal poradiť v každodennom konaní, ktoré sa týka známych situácií a tém.

(SERR, ŠPÚ Bratislava, 2017, s. 114)

2 Sociolingválne kompetencie

Ide o ukazovatele spoločenských vzťahov, zdvorilostné frázy, ustálené spojenia, ale u mladších žiakov sa jedná o nadviazanie základnej spoločenskej konverzácie tak, že žiak použije tie najjednoduchšie spôsoby vyjadrenia pomocou jednoduchej slovnej zásoby a gramatických štruktúr. Umožňujú nám zvládnuť sociálny a kultúrny rozmer komunikačného správania, napríklad prostredníctvom dodržiavania spoločenských konvencií a kultúrnych noriem. (upravené CFR, 2008, s. 8)

Učiaci sa na úrovni A2 má osvojené sociolingválne kompetencie na úrovni A1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal:

- komunikovať v bežných spoločenských situáciách;
 - jednoducho sa vyjadrovať pomocou základných funkcií jazyka, akými sú napríklad: výmena informácií, žiadosť, jednoduché vyjadrenie vlastných názorov a postojov, pozvanie, ospravedlnenie atď.;
 - udržiavať a rozvíjať základnú spoločenskú konverzáciu prostredníctvom jednoduchších bežných výrazov;
 - slovne sa vyrovnávať s krátkymi spoločenskými výmenami a využívať na to každodenné zdvorilostné formy pozdravov (pri stretnutí s mladými ľuďmi a staršími ľuďmi, pri lúčení);
 - používať rôzne spôsoby oslovenia (tykanie, vykkanie, oslovenie mladých ľudí, oslovenie starších ľudí);
 - prejaviť záujem o to, ako sa danej osobe darí;
 - deliť sa o zážitky a prejaviť účasť, „pohovoriť si o problémoch“ atď.;
 - vyjadriť obdiv, náklonnosť, vďačnosť;
 - ponúknuť dar, prisľúbiť pomoc v budúcnosti, prejaviť pohostinnosť.
- (SERR, ŠPÚ Bratislava, 2017, s. 122, 125)

Učiaci sa vie vyjadriť v situáciách jednoduchej a priamej výmeny informácií, týkajúcich sa známych a bežných vecí a záležitostí, ale z hľadiska limitovanej slovnej zásoby a gramatiky, ktorú si osvojil, je nútený podstatne zjednodušiť obsah svojej výpovede.

3 Pragmatické kompetencie

Umožňujú používať jazyk takým spôsobom, aby splnil konkrétne funkcie.

Učiaci sa na úrovni A2 má osvojené pragmatické kompetencie na úrovni A1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal:

- použiť jednoduché výrazové prostriedky na začatie, udržanie a ukončenie krátkeho rozhovoru;
- sformulovať svoje myšlienky v súlade s vyžadovanou stratégiou (zámer, téma, logická následnosť);
- využívať základné funkcie jazyka s cieľom poskytnúť a vyhľadať faktografické informácie, vyjadriť a zisťovať postoj, vyjadriť presvedčenie, nadviazať kontakt s ľuďmi;

- používať najčastejšie sa vyskytujúce spojovacie výrazy na prepojenie jednoduchých viet, potrebných na vyrozprávanie alebo opis príbehu v logickom časovom slede;
- funkčne využívať základné jazykové prostriedky na získavanie informácií, na jednoduché vyjadrenie odmietnutia, túžby, zámeru, uspokojenia, záujmu, prekvapenia, rozčarovania, strachu;
- funkčne využívať základné jazykové prostriedky na vyjadrenie postojov (súhlas, nesúhlas);
- funkčne využívať jazykové prostriedky na vyjadrenie etických zásad (ospravedlnenie, ľútosť, poľutovanie, pozdravenie, poďakovanie, žiadosť, odmietnutie).

4 Interkultúrne komunikatívne kompetencie

Interkultúrna komunikatívna kompetencia je schopnosť efektívne komunikovať v cieľovom jazyku, vzhľadom na rôzne sociálne a kultúrne aspekty komunikácie (Byram, *ibid.*). Základom je vlastne komunikatívna kompetencia, ktorá je obohatená o interkultúrnú kompetenciu (Sercu, 2005).

Cieľom tejto kompetencie je získať znalosti o rôznych etnických, kultúrnych a sociálnych skupinách žijúcich v európskej spoločnosti a akceptácia ľudí z iných kultúr s ich rozdielnym správaním a hodnotami. V školskom prostredí budovanie interkultúrnej kompetencie zahŕňa:

- poznávať prostredníctvom rómskeho jazyka odlišnosti v spôsobe života Rómov žijúcich na Slovensku (Rumungri – slovenskí Rómovia, maďarskí Rómovia, olašskí Rómovia), poznávať základné rozdiely v ich rómskych dialeктоch, ale aj odlišnosť v ich kultúrnych tradíciách;
 - schopnosť rozprávať o záujmoch a záľubách mladých Rómov a upozorniť na interkultúrne rozdiely v jednotlivých regiónoch, miest a vidieka;
 - schopnosť rozprávať o spôsobe obživy Rómov v minulosti a v súčasnosti a poznať interkultúrne rozdiely;
 - schopnosť používať základné pravidlá pri nakupovaní a upozorniť na interkultúrne rozdiely;
 - schopnosť definovať rozdiely v iných kultúrach vo formách prejavu citov/pocitov (radosť, šťastie, smútok, bolesť,..);
 - schopnosť kriticky hodnotiť produkty vlastnej kultúry aj iných kultúr;
- schopnosť rozprávať o zvykoch a tradíciách Rómov pri príležitosti sviatkov (Vianoce, Veľká noc) a dôležitých životných udalostiach a porovnať ich s inými kultúrami;
 - schopnosť rozprávať o životnom štýle Rómov v minulosti a v súčasnosti (bývanie, stravovanie, výchova detí, postavenie otca a matky v rodine,...) a upozorniť na interkultúrne rozdiely;
 - schopnosť rozprávať o možnostiach vzdelávania sa Rómov v minulosti a v súčasnosti a rozprávať o interkultúrnych rozdieloch;
 - schopnosť rozprávať o spôsoboch cestovania Rómov v minulosti a v súčasnosti a poznať interkultúrne rozdiely;
 - schopnosť interpretovať udalosti z vlastnej kultúry a iných kultúr;
 - schopnosť porozumieť, tolerovať a prejavovať úctu k rôznym identitám a kultúrnej rôznorodosti.

V Obsahový štandard

Obsahom výučby rómskeho jazyka je formovanie, rozvíjanie a sústavné prehĺbovanie vedomostí a zručností zameraných napríklad na: 1. gramatiku a slovnú zásobu rómskeho jazyka; 2. počúvanie, čítanie, ústnu interakciu, samostatný ústny prejav a písomný prejav na jazykovej úrovni A 2; 3. poznanie pôvodu rómskeho jazyka a jeho súčasného používania; 4. uvedomenie si odlišností v typicky rómskych slovách a spôsobov vyjadrovania sa; 5. poznanie zákonitostí tvorby nových alebo netradičných rómskych pojmov; 6. poznanie rôznych dialektných synonym.

Tematické okruhy a témy sú v zásade spoločné pre všetky cudzie jazyky. Naplnenie tematických okruhov konkrétnou slovnou zásobou, prípadne formulácia tém, je špecifické pre každý jazyk. Nižšia úroveň vždy tvorí základ pre navrhovanie lexiky na vyššej úrovni (až po úroveň B2). Témy v základných tematických okruhoch sú zamerané na dosiahnutie jazykových kompetencií na úrovni A2 v oblasti rodiny, komunikácii s členmi rodiny a ľuďmi z komunity hovoriacimi rómsky, spôsobu bývania, dodržiavanie vlastného denného režimu, cestovania, zdravotnej starostlivosti, voľného času a záľub, atď. Vyučovanie má preto prebiehať na základe naratívnych textov, ktoré navodzujú situácie blízke zážitkom žiakov. Dôraz sa kladie na počúvanie, porozumenie, imitovanie a primeranú reakciu.

Veľmi dôležitá je pozitívna motivácia žiakov. Učiteľ sám rozhoduje o rozsahu slovnej zásoby pri jednotlivých tematických okruhoch, ako aj o pracovnom tempe na hodinách rómskeho jazyka a literatúry. Poradie jednotlivých tematických okruhov a tém v tematických okruhoch nie je záväzná. Jednotlivé okruhy sa môžu spájať a prelínať.

Tematické okruhy

Rodina a spoločnosť

- Osobné údaje
- Rodina – vzťahy v rodine
- Komunikácii s členmi rodiny a ľuďmi z komunity
- Národnosť/štatná príslušnosť
- Vzťahy medzi ľuďmi

Náš domov

- Môj dom/byt
- Zariadenie bytu
- Domov a jeho okolie
- Bývanie v meste, na dedine a v rómskej komunite
- Dôležité každodenné činnosti v domácnosti

Ľudské telo, starostlivosť o zdravie

- Ľudské telo
- Fyzické charakteristiky
- Charakterové vlastnosti človeka
- Choroby a nehody
- Hygiena a starostlivosť o telo
- Zdravý spôsob života

Človek na cestách

- Dopravné prostriedky
- Osobná doprava
- Príprava na cestu a cestovanie
- Cestovanie Rómov v minulosti

Vzdelávanie

- Škola a jej zariadenie
- Učebné predmety
- Školský systém
- Celoživotné vzdelávanie

Rómske remeslá a povolania

- Tradičné rómske remeslá
- Súčasné povolania Rómov

Človek a príroda

- Zvieratá/fauna
- Počasie
- Rastliny/flóra
- Klíma
- Človek a jeho životné prostredie
- Príroda okolo nás – ochrana životného prostredia

Voľný čas, záľuby

- Záľuby
- Literatúra, divadlo a film
- Rozhlas, televízia a internet
- Činnosti vo voľnom čase
- Druhy športu: zimné a letné, individuálne a kolektívne
- Športové disciplíny
- Význam športu pre rozvoj osobnosti

Výživa a zdravie

- Mäso a mäsové výrobky
- Zelenina a ovocie
- Nápoje
- Stravovacie návyky
- Stravovacie zariadenia
- Príprava jedál
- Kultúra stolovania
- Zdravá výživa
- Slovenská a rómska kuchyňa

Sviatky a oslavy

- Rodinné sviatky
- Štátne a cirkevné sviatky
- Zvyky a tradície Rómov súvisiace so sviatkami
- Zvyky Rómov súvisiace s úmrtím, oplakávaním a pripomínaním si pamiatky zosnulých
- Zbližovanie kultúr a rešpektovanie tradícií

Odievanie a móda

- Základné druhy oblečenia
- Odevné doplnky
- Výber oblečenia na rôzne príležitosti
- Odievanie Rómov v minulosti

VI Výkonový štandard – komunikačné jazykové činnosti a stratégie

Výkonový štandard určuje požiadavky na komunikačné jazykové činnosti a stratégie: počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením, písomný prejav a ústny prejav, ktoré má žiak povinne dosiahnuť počas štúdia.

1 *Počúvanie s porozumením – výkonový štandard*

Učiaci sa na úrovni A2 má rozvinuté zručnosti na úrovni A1 a ďalej si ich zdokonaľuje.

Žiak na úrovni A2 dokáže:

- porozumieť hlavným bodom konverzácie o známych témach medzi dospelými v rodine;
- porozumieť základným pokynom, ktoré doma dostáva;
- porozumieť hlavným bodom, keď mu/jej niekto hovorí o význame alebo hodnote určitej činnosti alebo správania typického pre rómsku kultúru;
- porozumieť hlavným bodom konverzácie alebo textu o výhodách a nevýhodách bývania na dedine a v meste;
- porozumieť rozhovoru o každodenných činnostiach v domácnosti;
- porozumieť hlavným bodom, keď mu/jej niekto hovorí o liečení Rómov v minulosti a v súčasnosti;
- porozumieť informáciám o civilizačných chorobách a ich prevencii;
- porozumieť zmienkam v legendách a príbehoch o spôsoboch dopravy, ktoré používali Rómovia;
- porozumieť hlavným bodom konverzácie o súčasných spôsoboch a možnostiach cestovania;
- porozumieť pokynom vydaných v triede a témam, ktorými sa v triede zaoberajú, ak ich učiteľ zreteľne vysvetlí;
- porozumieť rozprávaniu učiteľa o školskom systéme na Slovensku;
- porozumieť informáciám o tradičných rómskych remeslách;
- porozumieť informáciám o súčasných povolaniach Rómov;
- porozumieť príbehom a rozprávaniu v triede na tému počasie a činnosti v rôznych ročných obdobiach;
- porozumieť hlavným bodom jednoduchého rozprávania v triede o zvieratách alebo rastlinách;

- porozumieť hlavným bodom jednoduchého rozprávania a výkladu v triede, vrátane príbehov o záujmoch alebo voľno časových činnostiach;
- porozumieť základným informáciám o pozitívnych a negatívnych stránkach niektorých potravín (napr. zdravé alebo nezdravé potraviny);
- porozumieť hlavným bodom jednoduchého rozprávania o rómskej a slovenskej kuchyni;
- porozumieť rozprávaniu o zvykoch a tradíciách Rómov súvisiace so sviatkami a dôležitými udalosťami v rodine;
- porozumieť rozprávaniu o zvykoch a tradíciách súvisiacich so sviatkami iných národov;
- porozumieť informáciám o oblečení určenom na konkrétny účel (oblečenie na školský výlet, oblečenie do chladného počasia atď.).
(upravené CFR, 2008, s. 30 – 93)

2 *Čítanie s porozumením – výkonový štandard*

Učiaci sa na úrovni A2 má rozvinuté zručnosti na úrovni A1 a ďalej si ich zdokonaľuje.

Žiak na úrovni A2 dokáže:

- prečítať a rozumieť veku primeraným príbehom o deťoch a ich živote;
- prečítať a rozumieť obsiahlejším textom na tému: rómske deti, rozprávky, život rómskej rodiny a spoločenstva;
- prečítať a rozumieť jednoduchému textu o hygieny a starostlivosti o telo;
- prečítať a rozumieť jednoduchému textu o zdravom spôsobe života;
- prečítať a rozumieť krátkemu textu o chorobách a ich prevencii;
- prečítať a rozumieť jednoduchému textu, ktorý opisuje každodenné činnosti v domácnosti;
- prečítať a rozumieť jednoduchému textu o výhodách a nevýhodách bývania na dedine a v meste;
- prečítať a pochopiť konkrétne informácie v jednoduchom texte o cestovaní alebo doprave;
- prečítať a rozumieť krátkemu textu o škole s vysokou frekvenciou slov, ktoré žiaci už poznali alebo sa ich nedávno naučili;
- prečítať a rozumieť krátkym jednoduchým textom o celoživotnom vzdelávaní;
- prečítať a rozumieť krátkym jednoduchým textom (rozprávky, legendy, príbehy), ktoré obsahujú opisy remesiel, alebo činnosti Rómov s vysokou frekvenciou známych slov;

- identifikovať slová súvisiace s počasím alebo ročnými obdobiami v príbehoch a textoch;
- prečítať a rozumieť veľmi krátkemu textu o zvieratách a prírode, ak obsahujú známe slová s vysokou frekvenciou a sú doplnené vhodnými obrázkami;
- prečítať a rozumieť krátkemu textu o možnostiach trávenia voľného času;
- prečítať a rozumieť krátkemu textu o význame športu;
- prečítať a rozumieť názvom a základnému opisu potravín, ktoré sa bežne predávajú v obchodoch;
- vyhľadať v texte podstatné slová v jednoduchom opise jedla;
- prečítať a rozumieť textu alebo príbehu o zvykoch a tradíciách Rómov súvisiace so sviatkami a dôležitými udalosťami v rodine;
- prečítať a rozumieť textu o zvykoch a tradíciách súvisiacich so sviatkami iných národov;
- prečítať a rozumieť textu o odievaní Rómov v minulosti;
- prečítať a rozumieť textu o súčasných módných trendoch.

(upravené CFR, 2008, s. 30 - 93)

3 Ústny prejav – monológ – výkonový štandard

Učiaci sa na úrovni A2 má rozvinuté zručnosti na úrovni A1 a ďalej si ich zdokonaľuje.

Žiak na úrovni A2 dokáže:

- sledom fráz a krátkych viet opísať svoju rodinu, každodenné činnosti, plány (napr. na prázdniny/cestovanie) čo má alebo nemá rád/a, člena rodiny alebo spoločenstva;
- používať série fráz a jednoduché vety na vyjadrenie pocitov v kontexte rodiny alebo spoločenstva;
- pomocou jednoduchých viet opísať svoj dom/byt, jeho okolie a zariadenie domu/bytu;
- s použitím sérií fráz alebo viet porozprávať o výhodách a nevýhodách bývania na dedine a v meste;
- pomocou jednoduchých viet opísať zdravý spôsob života;
- s použitím sérií fráz alebo viet porozprávať o chorobách a ich prevencii;
- pomocou série fráz alebo viet porozprávať o hygiene a starostlivosti o telo;
- sledom fráz alebo viet opísať akým spôsobom chodí každý deň do školy;

- pomenovať a stručne opísať dopravné prostriedky, ktoré vidí mimo školy (napr. autá, nákladné autá, autobusy, bicykle atď.);
- pomocou jednoduchých viet opísať školský systém na Slovensku;
- použiť sled fráz a viet na krátky opis historických remesiel a súčasných povolání Rómov;
- jednoduchými vetami opísať obľúbené počasie, ročné obdobie;
- jednoduchými vetami opísať zvieratá, ktoré má rád/a;
- sledom jednoduchých fráz a viet opísať svoju voľno časovú činnosť;
- sledom jednoduchých fráz a viet opísať športové disciplíny;
- sledom fráz a viet opísať druh jedla, ktoré má najradšej;
- jednoduchými vetami povedať aké jedlá sú zdravé a aké nezdravé;
- sledom fráz a viet opísať výnimočnú oslavu doma;
- jednoduchými vetami opísať obľúbené oblečenie. (upravené CFR, 2008, s. 30 - 93)

4 Ústny prejav – dialóg – výkonový štandard

Učiaci sa na úrovni A2 má rozvinuté zručnosti na úrovni A1 a ďalej si ich zdokonaľuje.

Žiak na úrovni A2 dokáže:

- sebedovome odpovedať členom rodiny alebo spoločenstva na známe otázky o tom, ako sa volá, koľko má rokov, koľko má súrodencov, povedať mená členov rodiny atď.;
- pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o domove, jeho okolí a zariadení domu/bytu;
- pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o zdravom spôsobe života;
- pýtať sa jednoduchými otázkami o chorobách a ich prevencii;
- odpovedať na základné otázky o tom, akým spôsobom rád/a cestuje;
- pýtať sa na výhody a nevýhody dopravných prostriedkov;
- pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o obľúbených a neobľúbených predmetoch;
- pýtať sa jednoduchými otázkami na typické remeslá Rómov v minulosti a ich súčasné povolania;
- pýtať sa a odpovedať na otázky o počasí a ročných obdobiach, ktoré má rád/rada;
- pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o zvieratách, ktoré má rád/a;

- pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o svojich mimoškolských záľubách;
- pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o športových disciplínach;
- pýtať sa a odpovedať na základné otázky o jedle/nápojoch, ktoré má alebo nemá rád/rada;
- pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o zdravej výžive;
- jednoducho odpovedať na otázky o sviatkoch alebo príležitostiach, ktoré sú pre jeho/jej rodinu alebo spoločenstvo významné;
- pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o odievaní Rómov v minulosti;
- pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o odievaní mladých ľudí.
(upravené CFR, 2008, s. 30 - 93)

5 *Písomný prejav – výkonový štandard*

Učiaci sa na úrovni A2 má rozvinuté zručnosti na úrovni A1 a ďalej si ich zdokonaľuje.

Žiak na úrovni A2 dokáže:

- jednoduchými vetami opísať rodinu a každodenné činnosti v rodine;
- jednoduchými vetami opísať život detí v rómskych komunitách;
- napísať krátky text s opisom svojho domu/bytu;
- napísať jednoduché vety o obľúbenom mieste v danej oblasti a vysvetliť prečo ho má rád/a;
- napísať krátky text o zdravom spôsobe života;
- napísať vety o hygiene a starostlivosti o telo;
- napísať jednoduché vety o chorobách a ich prevencii;
- napísať jednoduché vety o liečení Rómov v minulosti;
- napísať krátky text o jednotlivých druhoch dopravy;
- napísať jednoduché vety o cestovaní Rómov v minulosti;
- napísať krátky text, v ktorom opíše zážitky z cestovania so svojou rodinou;
- napísať jednoduché vety o škole, ktorú žiak/žiačka navštevuje;
- napísať jednoduché vety o obľúbenom predmete;
- napísať krátke texty o rómskych remeslách na základe vizuálneho podnetu (napr. obrázku, fotografie...);
- napísať jednoduché vety o obľúbenom ročnom období;

- napísať krátky text o obľúbenom zvieratku;
- napísať krátky text, kde s použitím známej slovnnej zásoby opíše svoje najobľúbenejšie voľnočasové činnosti alebo záľuby;
- napísať krátky list na tému: „Môj deň“;
- napísať krátky text o svojich stravovacích návykoch;
- napísať krátky list príbuznému, v ktorom veku primeraným spôsobom opíše krstiny, svadbu, narodenie nového dieťaťa atď.;
- napísať krátky text o odievaní Rómov v minulosti;
- napísať vety o oblečení potrebnom v rôznom počasí a rôznych ročných obdobiach.
(upravené CFR, 2008, s. 30 - 93)

VII Vybraná odporúčaná lexika a komunikačné kompetencie

1 *Lexika*

- 1) Žiak si rozšíri slovnú zásobu minimálne o ďalších 600 slov produktívne a najmenej o 100 slov receptívne;
- 2) žiak si rozšíri slovnú zásobu aj o základnú odbornú terminológiu podľa záujmov a profesijnej orientácie. Žiak na jazykovej úrovni A2 dokáže rozširovať vlastnú slovnú zásobu samoštúdiom v súlade s jeho profesionálnou orientáciou aj vzhľadom na to, že tematické okruhy na 2. stupni základnej školy sú rozšírené o medziľudské vzťahy, globálne problémy, spoločenské problémy, masmédiá a budúce povolanie.

<p><i>Rodina a spoločnosť</i></p> <p>Osobné údaje Rodina – vzťahy v rodine Národnosť/štátna príslušnosť Vzťahy medzi ľuďmi</p>	<p>e familija/famelija, e romaňi komunita, o nav, o berša, cirdliven andre familija, cirdlivena maškar o manuša, e nacija, romaňi nacija, o themutņipen, slovačiko themutņipen, ...</p>
<p><i>Náš domov</i></p> <p>Môj dom/byt Zariadenie bytu Domov a jeho okolie Bývanie v meste a na dedine Dôležité každodenné činnosti v domácnosti</p>	<p>te bešel pro gav, te bešel andro foros, kher, soba, čhavorikaňi soba, sovibnaskeri soba, kuchňa (tavibnaskeri soba), bešibnaskeri soba, toaleta, landard'i (nandard'i), o hadoš, e televiza, o gaučos, o fotelis, o šifonos, o gendalos, o pokrovcos, o skamind, o stolkos, o čitro, e duchna (paplonos), e perňica, o taňiris, e čhuri, e roj, e piri, te tavel, te morel o grati, te rajbinel, te pratinel, te bajinel pal o čhave, te cinkerele o chaben, te dikhel e televiza, te lidžal avri o šmeci, te prikerkerel khere varesave veci, te šegitinel le čhavage paš o sikhľuviben, ...</p>
<p><i>Ľudské telo, starostlivosť o zdravie</i></p> <p>Ľudské telo Fyzické charakteristiky Charakterové vlastnosti človeka Choroby a nehody Hygiena a starostlivosť o telo Zdravý spôsob života</p>	<p>teštoskere kotora, o bajišagos pal o sasťipen, thulo/-l'i, šuko/-i, cikno/-ňi, učo/-i, šukar, džungalo/-l'i, kalo/-l'i, parno/-ňi, ščiro/-i, barejakhengero/-i, lačhejileskero/-i, paťivalo/-l'i, hamišno/-ňi, buťakero/-i, o nasvaľipen, e angina, e chripka, o šargo nasvaľipen, o gulo nasvaľipen, o džungalo nasvaľipen/e raka, o šuko nasvaľipen, e džuv, e ger, o phukňa, te bajinel pal o sasťipen, o doktoris, e doktorka, e prevencija, te phirel ko doktoris, e apatika, o praški/drab, e higijena, ...</p>
<p><i>Človek na cestách</i></p> <p>Dopravné prostriedky Osobná doprava Príprava na cestu a cestovanie Cestovanie Rómov v minulosti</p>	<p>dromeskere verdana, te kisitinel pes pro drom, te dromarel andro aver thema, e mašina, o motoris, o busos, o eroplanos, o vilaňis, o trolejbusos, e bicigľa, e šifa, e motorka, o verdan, te dromarel motoriha, te dromarel busoha, te dromarel mašinha, te dromarel vilaňiha, te dromarel le roplanoha, te dromarel pre bicigľa, te dromarel šifaha, te dromarel trolejbusoha, te dromarel pre motorka, te phirel pro pindre, varekana dromarenas pro verdana the pro graja, ...</p>
<p><i>Vzdelávanie</i></p> <p>Škola a jej zariadenie Učebné predmety Školský systém Celoživotné vzdelávanie</p>	<p>e škola (e sikhad'i), dakeri sikhad'i, bazutňi sikhad'i, maškarutňi sikhad'i, uči sikhad'i, te sikhľarel, o sikhľariben, calodživipnaskero sikhľuviben, o sikhľardo, e sikhľard'i, o sikhľuvno, e sikhľuvňi, te sikhľol, te vakerel, te ginel (te rachinel), te genel, te irinel (te lekhavel), te kresľinel (čitrel), e matematika, e romaňi čhib, e slovačiko čhib, e geografija, e historija, o športos, o giľavipen, te phučel, te phenel pale, ...</p>

<p>Rómske remeslá a povolania</p> <p>Tradičné rómske remeslá Súčasnú povolania Rómov</p>	<p>čirlatune romane buša, charťiko buši, charťas, khuvalo, te khuvel košara, drotaris, koritaris, cehľaris, drabarka, te drabarel le vastestar, te drabarel le kartendar, te bašavel, lavutaris, draba, muraris, buťakere keribena, petala, karfina, lanci, chande, košara, opalki, metli, balaňa, kaštune čare, kaštune roja, cehli, valki, akanutne romane buša, asistentos andre škola, komunitno asistentos, sasťipnaskeri phen, dokroris, doktorka, sikhľardí, sikhľardo, tavibnaskero (kucharis), kelneris (čašňikos), socijalno buťakero, ...</p>
<p>Človek a príroda</p> <p>Zvieratá/fauna Počasie Rastliny/flóra Klíma Človek a jeho životné prostredie Príroda okolo nás – ochrana životného prostredia</p>	<p>paňa-veša, o idejos, e klima, o draba/čara, dživipnaskero pašalípen, te arakhel o paňa-veša, del brišind, del jiv, avri tates, avri šil, sitinel o kham, phurdel e balvaj, avri kerades, avri fadinel, džungalo idejos, šukar idejos, del baro brišind, o perumi maren, dživiri, kherutne dživiri, voľno dživipnaskere dživi, e kachňi, o bašno, o balo (balíčo), e papin, o rikono (džukel), o graj, e gurunňi (e gurunvi), o bakro, e bakri, e buzňi, o šošoj, o sap, o ričh (o medvedíš), o ľevos, o tigrišis, o ruv, o čiriklo, o draba, miro kamaduno dživros, ...</p>
<p>Voľný čas, záľuby</p> <p>Záľuby Literatúra, divadlo a film Rozhlas, televízia a internet Činnosti vo voľnom čase Druhy športu: zimné a letné, individuálne a kolektívne Športové disciplíny Význam športu pre rozvoj osobnosti</p>	<p>voľno vacht/čiro, o interesis, e literatura, te genel gendí, o teatros, te phirel andro teatros, o filmes, te dikhel e televiza, te bavinel pro internetos, te bašavel pre lavuta, te bavinel bavišagi pro kompjuteris, te šunel moderna giľa, o športos, o ňilajutno športos, o jevendutno športos, športoskere disciplini, individualno športos, kolektivno športos, te bavinel fotbalis, te bavinel tenis, te bicigľinel pes, te ližinel pes, te sankinel pes, te bavinel hokejis, te bavinel volejbalis, ...</p>
<p>Výživa a zdravie</p> <p>Mäso a mäsové výrobky Zelenina a ovocie Nápoje Stravovacie návyky Stravovacie zariadenia Príprava jedál Kultúra stolovania Zdravá výživa Slovenská a rómska kuchyňa</p>	<p>o chaben, sasto chaben, o pijiben, te chal, te pijel, o maro, o čihl, o thud, o paňi, e limonada, o jandro, o mas, kachňakero mas, balano mas, guruvano mas, peko mas, o balevas, e šoldra/šunka, e salama, e kolbasa/goj, žumara, o aro, o žiros, o lon, e zumin, o kompira (phuvale), o pašvare, o goja, e pherardí armin, o rantimen mas, o peko mas, o bokela, gulo, šutlo, londo, smakos, e želeňina, o frukti/ovoca, e paradiča, e paprika, e petruška, e armin, e purum, o repaňis, e phabaj, e ambrol, e čihľav, e dudum, o narančos, o bananos, e mandarinka e reštavracija, ...</p>

<p><i>Sviatky a oslavy</i></p> <p>Rodinné sviatky Štátne a cirkevné sviatky Zvyky a tradície Rómov súvisiace so sviatkami Zvyky Rómov súvisiace s úmrtím, oplakávaním a pripomínaním si pamiatky zosnulých Zbližovanie kultúr a rešpektovanie tradícií</p>	<p>o sikhlípena, o tradiciji, e kultura, o ulípen, ulípnaskero d'ives, o bolípen, o boňa, te bolel andre khangeri, o kirvo, e kirvi, o mangavipen, o bijav, e vera, te solacharel, e Karačoňa, o jezulankos, te šukaľarel o jezulankos, e Viľija, e Patraďi, te šukaľarel o jandre, te merel, o meriben, o vartišagos, o parušagos, te rovel, ...</p>
<p><i>Odievanie a móda</i></p> <p>Základné druhy oblečenia Odevné doplnky Výber oblečenia na rôzne príležitosti Odievanie Rómov v minulosti</p>	<p>o uraviben, o gad, o teluno gad, e cholov, e charňi cholov, e d'indard'i cholov, o kamašľi, o viganos(šlaflogos), e rokľa, e bluza, o khosno, o gerekos, o sveteris, o puloveris, o ancugos, e guba, e čapka , o tričkos, d'indard'i rokľa le fodrenca, d'indard'i rokľa skladimen, viraguňi rokľa, viraguňi bluza, khosno, leketa, kaľi cholov, lolo gad, šargo gad, hosune ciracha, ancugos, somnakuno lancos, somnakune čeňa, ...</p>

Vybrané odporúčané komunikačné kompetencie – **monológ**

Sledom fráz a krátkych viet opísať svoju rodinu, každodenné činnosti, plány (napr. na prázdniny/cestovanie) čo má alebo nemá rád/a, člena rodiny alebo spoločenstva.

Me man vičinav/akharav Peter. Mange hin dešušov berš. Man hin štar phral-pheňa, duj phrala the duj pheňa.
Miro dad pes vičinel Milan. Miri daj pes vičinel Irena.
Me rado dikhav e televiza.
E daj tavel. O dad phirel andre buťi. ...

Pomocou jednoduchých viet opísať svoj dom/byt, jeho okolie a zariadenie domu/bytu.

Me bešav pro gav. Me bešav andro foros. Amen hin duje/trine/štaresobengero kher.
Man hin miri soba. Odoj man hin haďos, cikno skamind, duj stolki, regalos pro gendá, šifonos pro gada, televiza, kompjuteris, ...

S použitím sérií fráz alebo viet porozprávať o výhodách a nevýhodách bývania na dedine a v meste.

Pro gav hin šukar paňa-veša, žužo luftos. Pro gav nane but sklepi, nane šajipena perdal o kulturno dživipen, nane buťakere šajipena. Andro foros hin but sklepi, supermarketi u o manuš peske šaj kidel avri, kaj džala te cinkere. Andro foros hin feder šajipena perdal o kulturno the športiko dživipen, hin adaj the feder buťakere šajipena. Andro foros hin nalačo luftos, bo les meľaren o motora the o fabriki. ...

*S použitím sérií fráz alebo viet porozprávať o chorobách a ich prevencii.
Pomocou série fráz alebo viet porozprávať o hygiene a starostlivosti o telo.*

Te som nasvalo/-li, džav ko doktoris.
Kidav o praški/pijav o praški the pijav tato tejos.
Kampel te dolikerel e higijena, te thovel o vasta the o teštos. O šargo nasvalipen hin le melale vastendar.
But manušen hin gulo nasvalipen.
Kaj te avas saste, kampel amenge te chal but želeňina the frukti. ...

Kľúčovými slovami, jednoduchými frázami alebo vetami opísať svoje najobľúbenejšie miesto v mieste bydliska.

Me rado phirav andro foros. Odoj hin but sklepi, bare botune khera, hotela, reštauraciji, šukar historikane khera, teatros. ...

*Sledom fráz alebo viet opísať akým spôsobom chodí každý deň do školy.
Pomenovať a stručne opísať dopravné prostriedky, ktoré vidí mimo školy (napr. autá, nákladné autá, autobusy, bicykle atď.).*

Andre sikhaďi dromarav busoha. Andre sikhaďi phirav pro pindre. But manuša dromaren andre buťi motoriha. Andre aver thema dromaren o manuša eroplanoha. Pal o drom džan o motora, busi, vilaňa, bicigľi, motorki. ...

Pomocou jednoduchých viet opísať školský systém na Slovensku.

Pro Slovačiko phiren o čhave trine beršendar andre dakeri sikhaďi. Šove beršendar phiren andre bazutňi sikhaďi. Odoj phiren deš berš. Pal e bazutňi škola šaj phiren pre maškarutňi sikhaďi. Pal e maškarutňi sikhaďi la maturitaha, šaj dureder phiren pre uči sikhaďi. ...

Použiť sled fráz a viet na krátky opis historických remesiel a súčasných povolání Rómov.

Varekana kerenas o Roma buŕi sar charŕara, lavutara, khuvale, koritara, kotŕara. Adadŕives keren o Roma andro zavodi, pro stavbi sar murara. Hin the sikhade avri Roma u jon hine doktora, sikhŕarde, asistenta andro sikhada. ...

Jednoduchými vetami opísať obľúbené počasie, ročné obdobie.

Miro kamaduno beršeskero kotor hin o ňilaj. Ňilaje sitinel o kham, avri hin tates, ča varekana del brišind. Phirav te plŕivinel, bicigŕinav man. ...

Sledom jednoduchých fráz a viet opísať svoju voľnočasovú činnosť.

Andro voľno vacht/čiro rado bavinaŕ bavišagi pro kompjuteris. Rado genav o gendŕa, ňilaje rado plŕivinaŕ the bicigŕinaŕ man. Varekana dikhav the e televiza. ...

Sledom fráz a viet opísať druh jedla, ktoré má najradšej.

Narado chav zumin. Rado chav kachňakero mas the peke phuvale. Mek rado chav haluški guŕa arminaha the bokeŕa. ...

Jednoduchými slovami alebo vetami stručne povedať, aké je počasie a vymenovať ročné obdobia.

Ňilaje sitinel o kham, avri hin tates. Jevende del jiv, avri hin šil. Jesone imar šileder, del brišind, phurdel e balvaj. Jarone avri šukares, o luluďa baron e čar želeňisaŕol. ...

Sledom jednoduchých fráz a viet opísať športové disciplíny.

O manuša šaj keren o športos individualnones the kolektivnones. Individualno športos hin o tenis, o bicigŕišagos, o plŕivišagos, o korčulŕišagos, ... Kolektivno športos hin o hokejis, o fotbalis, ...

Jednoduchými vetami opísať zvieratá, ktoré má rád/a.

Man hin khere cikno rikono. Jov pes vičinel Beni. Hino parno the godŕaver. ...

Jednoduchými vetami opísať obľúbené oblečenie.

Ňilaje rado urav charňi cholov the tričkos. Jevende urav d'indardŕi cholov, sveteris, guba vaj bunda the tate kamašŕi. Miri kamaduňi farba/barva hin belavo the parňi. ...

Vybrané odporúčané komunikačné kompetencie – **dialóg**

Odpovedať na známe otázky o tom, ako sa volajú, koľko majú rokov, koľko majú súrodencov, povedať mená členov rodiny atď.

Sar tut vičines? Keci tuke berš? Sar pes vičinel tiro dad? Kaj kerel buťi? Sar pes vičinel tiri daj? Joj hiňi tiri phen? Keci phrala-pheňa tut hin? Hin tut phuri daj/baba? Hin tut phuro dad/papus? Keci biba the kaka tut hin? ...

Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o domove, jeho okolí a zariadení domu/bytu.

Kaj bešes? Savo kher tumen hin? Keci sobi tumen hin? Savo butoris tumen hin andre bešibnaskeri? Hin tut peskeri soba? Savo butoris tut hin andre tiri soba? Vaker pal tumaro bešibnaskero pašalipen! ...

Pýtať sa jednoduchými otázkami o chorobách a ich prevencii.

Salas varekana nasvalo/-li? So akor kerehas? Save nasvalipena hin le manušen? Soske but romane čhaven hin mek the adadives šargo nasvalipen? So kempel te kerel, kaj te avas saste? ...

Odpovedať na základné otázky o tom, akým spôsobom rád/a cestuje. Pýtať sa na výhody a nevýhody dopravných prostriedkov.

Sar dromares andre škola? Andre škola dromarav busoha. Nekradeder dromarav motoriha. Ke phen Angl'ijate dromaravas eroplanoha. Miro kamaduno dromeskero verdan hin e mašina. So hin lačo u so nalačo te dromarel le dromeskere verdanenca? ...

Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o obľúbených a neobľúbených predmetoch.

So tumenge vakerelas e sikh'ard'i pre Romaňi čhib? Savo hino tiro kamaduno predmetos? Me rado sikh'uvav e agl'iciko čhib. Miro kamaduno predmetos hin e informatika. Me narado sikh'uvav e matematika. ...

Pýtať sa jednoduchými otázkami na typické remeslá Rómov v minulosti a ich súčasné povolania.

Save buťa kerenas o Roma varekana? So kerenas o chart'i? So kerenas o khuvale/košikara? Sostar kerenas o ceħli? So kerenas o romane džuvľa? Kaj bašavenas o romane lavutara? Save buťa keran o Roma adadives? Soske nane savore Romen buťi? ...

Pýtať sa a odpovedať na otázky o počasí a ročných obdobiach, ktoré má rád/a.

Savo hino tiro kamaduno beršeskero kotor? Miro kamaduno beršeskero kotor hin o ňilaj. Ňilaje sitinel o kham, avri hin tates. Savo idejos hin jevende? Jevende hin šil, avri del jiv, fađinel. ...

Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o zvieratách, ktoré má rád/a.

Savo hino tiro kamaduno džviros? Hin tut khere varesavo džviros? Save voľnodživipnaskere džviri prindžares? Kaj len šaj dikhas? ...

Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o svojich mimoškolských záľubách.

So rado keres andro voľno vacht/čiro? Rado genes o genda? Rado bavines bavišagi pro kompjuteris? Keres varesavo športos?

Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o športových disciplínach.

Savo ñilajutno športos rado keres? Rado plivines?
Savo jevendutno športos rado keres?
Džanes tut te ližinel? Savo športos keren o Roma? ...

Pýtať sa a odpovedať na základné otázky o jedle/nápojoch, ktoré má alebo nemá rád/a.

So rado chas? So narado chas? So rado pijes?
So narado pijes? Rado chas goja? Me narado chav mas.
Me rado chav kachňakeri zumin. ...

Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o zdravej výžive.

So kempel te chal, kaj te avas saste? Savi želeňina rado chas? Save frukti rado chas? Save chabena hin pal tiro saste? Save chabena hin pal tiro nasaste?
Soske kempel te chal sastes? ...

Jednoducho odpovedať na otázky o sviatkoch alebo príležitostiach, ktoré sú pre jeho/jej rodinu alebo spoločenstvo významné.

Sar ľikeren khere e Karačoňa? Pre Karačoňa e daj tavel šutľa arminatar zumin, mače the kompirengeri šalata. Pekel the bobaľki makoha.
Sar ľikeren e Patradí? Pre Patradí šukaľaras o jandre.
Save romane sikhľipena hin tumen pro mangavipen, pro bijav the pro parušagos? ...

Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o odievaní Rómov v minulosti.

Sar pen uravenas varekana o Roma?
Sar pen uravenas o džuvľa? Sar phandenas o khosno?
Sar pen uravenas o romane murša?
Kaj šaj dikhas adaďives ajsu uraviben?

Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o odievaní mladých ľudí.

Savo hino tiro kamaduno uvaviben jevende?
Savo hino tiro kamaduno uraviben ñilaje?
Jevende urav taťi cholov, tato sveteris, taťi guba, čapka, ciracha. Ñilaje urav rokľa the tričkos.
Ñilaje urav charňi cholov. Sar pen uraven o terne manuša? ...

2 Gramatika a slovné druhy

Podstatné mená

Šerutne/Bare nava

Žiak dokáže skloňovať a v ústnom a písomnom prejave správne používať:

- životné a neživotné oikoklitické podstatné mená mužského a ženského rodu bez koncovky v jednotnom a množnom čísle, napríklad *o dad, o kher, e phen, e suv*;
- životné a neživotné oikoklitické podstatné mená mužského s koncovkou **-o**, napríklad *o raklo, o khosno*;
- životné xenoklitické podstatné mená mužského rodu s koncovkami **-is, -os, -us, -as** v jednotnom a množnom čísle, napríklad *o lavutaris, o grofos, o papus, o charťas*;
- životné a neživotné oikoklitické podstatné mená ženského rodu zakončené na koncovku **-i** v jednotnom a množnom čísle, napríklad *e džuvľi, e piri*;
- životné a neživotné xenoklitické podstatné mená ženského rodu s koncovkou **-a** v jednotnom a množnom čísle, napríklad *e doktorka, e rokľa*.

Prídavné mená

Kijathode nava

Žiak dokáže skloňovať a v ústnom a písomnom prejave správne používať:

- oikoklitické a xenoklitické prídavné mená v mužskom rode, v ženskom rode a v množnom čísle, napríklad *šukar, baro, šargo*.

Žiak dokáže tvoriť a v ústnom a písomnom prejave správne používať:

- komparatív, ktorý sa tvorí príponou **-eder**, napríklad *šukareder, bareder, cikneder*;
- superlatív sa tvorí variantne predponami **jekh-, nek-, lek-, mek-**, ktoré sa pripájajú ku komparatívu, napríklad *jekhšukareder/nekšukareder/lekšukareder/mekšukareder*.

Slovesá

Kerutne

Žiak dokáže rozlišovať:

- slovesá I. triedy, napríklad *te kerel, te khele, te rovel*;
- slovesá II. triedy, napríklad *te asal, te chal, te prastal*;
- slovesá III. triedy, napríklad *te sikhľol, te pašľol, te bokhaľol*.

Žiak dokáže časovať vo všetkých osobách jednotného a možného čísla a v ústnom a písomnom prejave správne používať:

- slovesá I. triedy v prítomnom čase, v minulom čase – imperfekte a perfekte a v budúcom čase, napríklad *me kerav, me keravas, me kerďom, me kerava*;
- slovesá II. triedy v prítomnom čase, v minulom čase – imperfekte a perfekte a v budúcom čase, napríklad *me chav, me chavas, me chalom, me chava*;
- slovesá III. triedy v prítomnom čase, v minulom čase – imperfekte a perfekte a v budúcom čase, napríklad *me sikhľuvav, me sikhľuvavas, me sikhľiľom, me sikhľuvava*.

Zámená

Vašonava

Žiak dokáže v ústnom a písomnom prejave správne používať a skloňovať:

- osobné zámená – *me, tu, jov, joj, amen, tumen, jon*;
- prívlastňovacie – prívlastkové zámená – *miro/i/e, tiro/i/e, leskro/i/e, amaro/i/e, tumaro/i/e, lengro/i/e*;
- prívlastňovacie zámená zvrtné – *peskero/i/e, pengero/i/e*;
- neutrálne ukazovacie zámená a ich najčastejšie spojenia – *(k)oda – (k)odi – (k)oja*;
- zámená na označenie vzdialenosti – *(k)ada, (k)oda, oka, oka d'ives, oka kurko, oka berš*;
- opytovacie zámená – *ko, so, savo, kaj*;
- neurčité zámená – *vareko, vareso, varekana, vare(k)haj, kokamel, sokamel, kanakamel, kajkamel*;
- záporné zámená – *ňiko, ňi(k)haj, ňisar, ňisavo*;
- vzťažné zámená – *so, savo*, vyjadrenie vzťažnosti zámenou príslovkou **kaj**.

Číslovky Ginutne

Žiak dokáže v ústnom a písomnom prejave správne používať:

- základné číslovky do 1000, napríklad *trandathepandž, eňavardeš, ezeros;*
- radové číslovky, napríklad *jekhto/peršo/elšino, trito, sarandatheochtoto;*
- neurčité číslovky, napríklad *but, ajci, keci, pherdo;*
- násobné číslovky, napríklad *dešvar, trival, buterval.*

Príslovky Paškerutne

Žiak dokáže tvoriť a v ústnom a písomnom prejave správne používať:

- príslovky času a častosti deja, napríklad *adad'ives, raťi, idž, tajsa, imar, akana, pal'is;*
- príslovky miesta, napríklad *adaj, odoj, avri, andre, khere;*
- príslovky spôsobu a miery, napríklad *lačhes, šukares, lokes;*
- príslovky neodvodené, napríklad *čirla, sig, dur, avri, but;*
- príslovky odvodené od predložiek a podstatných mien príponou **-e** (odpovedajúce na otázky kaj? – kde?/ kam?, kana? – kedy?), napríklad *tele, jevende, khere;*
- príslovky s príponou **-e** odvodené od predložky **vaš** a **paš** – *vaše, paše;*
- príslovky odvodené odpovedajúce na otázku khatar? s príponou **-al**, napríklad *telal, pindral, šeral, opral;*
- príslovky odvodené od pôvodných prídavných mien príponou **-es**, napríklad *phares, čores;*
- príslovky odvodené od prevzatých prídavných mien príponou **-ones**, napríklad *modernones, rendešnones;*
- príslovky odvodené od prevzatých prídavných mien označujúcich národnosť príponou **-a**, napríklad *servika, čechika, ungrika.*
- príslovky odvodené od podstatných a prídavných mien predpony **bi-**, **na-**, napríklad *bibachtales, bižužes, nalačhes, namištes.*

Predložky Anglonava

Žiak dokáže v ústnom a písomnom prejave správne používať:

- predložky zakončené na **-e** – **andre, angle, ke/kije, bije, pre, preke**, ak po nich nasleduje podstatné meno určené členom, napríklad *andro kher (andre o kher), andre bar (andre e bar), ko pphrala (ke o phrala);*
- datívnu väzbu predložky **vaš**, napríklad *vaš tuke, vaš leske, vaš soske;*
- genitívnu väzbu predložky **bi**, napríklad *bi miro, (ma dža odoj bi miro), bi tiro (bi tiro na kerav).*

Spojky Phandune

Žiak dokáže v ústnom a písomnom prejave správne používať:

- zlučovaciu spojku **u**, napríklad *del brišind u pašoda pekel o kham;*
- zlučovaciu spojku **the**, napríklad *phrala the o pheňa;*
- podradovaciu spojku **kaj**, napríklad *joj sas ajsi šukar, kaj šukaredera mek pro svetos na dikhl'om.*

Častice Lavora

Žiak dokáže v ústnom a písomnom prejave správne používať:

- zápornú časticu **na** v spojení so slovesom, napríklad *na džav, na šund'om;*
- zápornú časticu **na** v spojení s menným tvarom, napríklad *našundo, naachal'ipen;*
- zápornú časticu **ma** v rozkazovacom spôsobe, napríklad *ma ker!, ma keren!;*
- častice **te, mi**, napríklad *ča mi avel, mi tutavel bacht!;*
- časticu **šaj**, vyjadrujúcu pojem možností, napríklad *so šaj kerav?, šaj aves ajso lačho?;*
- časticu **našti**, vyjadrujúcu pojem nemožností, napríklad *me vaš oda našti, oda našti jel!.*

3 Syntax

Žiak dokáže v ústnom a písomnom prejave správne používať:

- postavenie príslovkového určenia vo vete - spôsobi, miesta a času;
- vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania;
- vetné konštrukcie na vyjadrenie prosby a zdôrazňovanie príkazu - *Av ča arde!*;
- pravidlá tvorenia otázok z hľadiska intonácie;
- pravidlá tvorenia otázok na podmet a ostatné vetné členy;
- pravidlá tvorenia krátkych prídavných otázok, napríklad *Jov nasvalo, na?*;
- pravidlá vyjadrenie záporu – zápor pri plnovýznamových slovesách a zápor pomocou menných a príslovkových výrazov: *na, ňiko, ňikana/šoha* a pod.
- pravidlá tvorby súvetí: vzťažných, časových, účelových, prípustkových;
- podmienkové vety;
- pravidlá používania priamej a nepriamej reči.

4 Výslovnosť (Ortoepia)

Prízvuk v rómčine nerozlišuje význam slov.

Žiak dokáže v ústnom prejave správne vyslovovať:

- skratené tvary 1. osoby jednotného čísla budúceho a minulého nedokonaného času, kde sa prízvuk a dĺžka označuje čiarkou, napríklad *me džá, me kerás*;
- slová, pri ktorých dochádza k odsúvaní koncovkovej samohlásky (ak vedľa seba sú dve slová, z ktorých sa prvé slovo končí na samohlásku a druhé slovo samohláskou začína, koncovková samohláska v prvom slove sa odsúva, väčšinou sa nahrádza apostrofom a obe slová sa vyslovujú ako jeden celok), napríklad *so oda hin - s`oda hin, ke amende - k`amende*;
- neznelé aspiranty: **čh, kh, ph, th** (vyslovujú sa s ľahkým prídychom, prídych rozlišuje význam slov, napríklad *khoro - koro, čhorel - čorel, pherel - perel*;

Žiaci poznajú:

- rozdiely vo výslovnosti jednotlivých variet, rozdielna výslovnosť koncovkej hlásky **v**: *gav/f/u*;
- správnú výslovnosť znelých hlások na konci slov: napr. výslovnosť **g - k, d - t**;

- správnú intonáciu v rôznych opytovacích vetách (zistovacie, opytovacie, vylučovacie);
- odlišnosti intonácie v krátkych otázkach.

5 Pravopis (Ortografia)

Žiaci si na 2. stupni základnej školy poznajú zásady rómskeho pravopisu a tiež morfológický, etymológický a enterdialektný princíp pravopisu.

Žiak používa:

- zásady rómskeho pravopisu pri písaní oikoklitických aj xenoklitických slov, napríklad *o chartas, o silavis, o karfin*;
- pri písaní medzinárodných slov (výrazov) ženského rodu, ktoré sa v slovenčine končia na dvojhlásky **-ia, -ie, -iu**, napríklad *populacija, tendencija higijena, gimnazijum*;
- pri písaní slov gréckeho a latinského pôvodu a slov s predponou **ex-**, napríklad *o keksos, o indeksos, o ekzekutoris*;
- zásady pri písaní spoluhlások **đ, ľ, ň, ť**:
 - pred samohláskami **a, e, i, o**, napríklad *bond`alol, legos, d`ives, hedos, ňilaj*;
 - pred koncovkami ženského rodu, napríklad *bozula, brađi, buđi, gili, džuvli*;
 - v pluráli pôvodných ženských bezkoncovkových podstatných mien, napríklad *pheňa, meňa*;
 - pred zdobňovacími príponami ženského rodu **-ori, -ica**, napríklad *cikňori, rakłori, rokľica*;
 - pred príponami **-ipen/iben, -pen/ben** pri odvodených podstatných menách, napríklad *barvalipen, nasvalipen, koralipen, bikeňiben*;
 - v minulom čase (perfektum), napríklad *kerđom, kerđal, kerđa, kerđam, kerđan*;
 - pred sufixom **-ar** pri odvodzovaní faktitívnych slovičiek, typu: *pherđarel, churđarel, tatarel*;
- zásady pravopisu tvrdých spoluhlások **d, l, n, t**, napríklad *dilos, dilino, dikhel*;
- zásady morfológického pravopisu, napríklad *gad, jakh, drab, ladž, dikh*;
- zásady etymológického princípu pri písaní udomácnených slov prevzatých z cudzích jazykov, napríklad *e cholí, e angalí, e paramisi*;
- zásady interdialektného princípu pravopisu v subdialektoch, kde splyvajú pôvodné fonémy **đ+đž** a **ť+č** napríklad *kerđa/kerđža, phend`a/phendž`a, rađi/rači, buđi/buči*;

- i) zásady písania slov cudzieho pôvodu, napríklad *Johann Wolfgang Goethe, Hviezdoslav, Mária, Xénia*;
- j) zásady písania veľkých písmen, napríklad *e Kaša o Maškarphuvakero derjav/moros, e Karačoňa, o Slovačiko upreušřiben, o Jupiter, o Nevo berš*;
- k) zásady alternatívneho zápisu so slovenskou verziou, napríklad *Berlinos/Berlín, Pešta/Budapešť, Bartva/Bardejov, Šukar ulica/drom/Pekná ulica, Slovačiko džañbnaskeri akademija/Slovenská akadémia vied*;
- l) zásady písania slov osobitne a dovedna, napríklad *trandathejekh, dešudujto, trinesobengero, paltajsaste, kijatosara, andrephandlo, avridikhlo, namištes, bibachtalo, na kerav, na phirena*;
- m) zásady písania interpunkčných znakov.

VIII Učebné zdroje

- Šebková, Hana - Žlnayová, Edita: Romaňi čhib, Fortuna, 2001
- Gašparová, Eva - Koptová, Anna - Lukáčová, Ingrid: Romaňi čhib, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2007
- Gašparová, Eva - Lukáčová, Ingrid: Amari romaňi čhib, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2016
- Gašparová, Eva: Amari romaňi čhib – pracovný zošit, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2016
- Hübschmannová, Milena - Šebková, Hana - Žigová, Anna: Rómsko-Český a Česko-Rómsky kapesní slovník, Fortuna, 2001
- Kolektív autorov: Pravidlá rómskeho pravopisu, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2007
- Adamová, Irena: Antológia rómskych remesiel, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2007
- Lukáčová, Ingrid: Doplnkové učebné texty k predmetu rómsky jazyk, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2007
- Zeman, Viliam: Antológia rómskych spisovateľov, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2007

Odporúčané literárne texty na rozvoj čitateľských a interpretačných zručností žiakov

- Lacková, Elena: Rómske rozprávky (Romane paramisa), Východoslovenské vydavateľstvo pre Kultúrny zväz občanov rómskej národnosti na Slovensku, 1992
- Fabiánová, Tera 1992. Sar me phiravas andre škola/ Jak jsem chodila do školy. České Budějovice/Brno: ÚDO a Společenství Romů na Moravě
- Fabiánová, Tera - Hübschmannová, Milena: Čavargoš, Praha: Aperion, 1991
- Fabiánová, Tera: Romano džaniben 1-2, 3/2000.
- Ferková, Ilona: Mosardá peske o dživipen, Romaňičhib, Praha 1992
- Reiznerová, Margita: Kalí (romaňi paramisi) 1. rozšírené vydání Praha 1994: Romaňičhib, 1992
- Reiznerová, Margita: Kalí (paramisa /pohádky) 2. rozšírené vydání Praha 1994: Romaňičhib, 1994
- Rusenko, Arnošt: Trin pheňa, Praha: Romaňi čhib, 1992
- Ravasz, József: Jileskero kheroro, Bratislava: Romani kultúra a Mikromex – konzorcium, 1992
- Horváthová, Agnesa: Pal e bari Rama the aver paramisa, Praha: Signeta, 2003
- Haluška, Vladislav: Pal le Devleskero Sidorkus /O božím Sidorkovi. Praha: Signeta, 2003

ZÁVER

Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka je určený pre nižšie stredné vzdelávanie, v ktorých sa výučba predmetu rómsky jazyk začína v 5. až 9. ročníku základnej školy a v 5. – 8. ročníku osemročného gymnázia. Obsahový a výkonový štandard vymedzuje ciele vyučovania rómskeho jazyka a základné rámcové učivo. Učiteľ rómskeho jazyka si ich dotvára a modifikuje v súlade s charakterom danej skupiny žiakov a so zvoleným učebným materiálom. Základným znakom vyučovania predmetu rómsky jazyk v 5. až 9. ročníku základnej školy a v 5. až 8. ročníku osemročného gymnázia je komunikatívna orientácia, pretože v oblasti Jazyk a komunikácia ide prirodzene o rozvíjanie komunikačných schopností žiakov. Ide o chápanie jazyka ako nástroja myslenia a komunikácie medzi ľuďmi, o zámerné preferovanie rozvoja komunikačných kompetencií, ktoré budú istým teoretickým i praktickým východiskom pre ďalšie rozvíjanie v ostatných vyučovacích predmetoch s ohľadom na ich špecifické potreby. Najväčší akcent sa pritom kladie na vlastnú tvorbu jazykových prejavov, prácu s informáciami, čitateľskú gramotnosť, schopnosť argumentovať a podobne.

Metodické postupy na dosiahnutie výchovno-vzdelávacích cieľov si učiteľ volí sám. Za efektívne metódy vyučovania rómskeho jazyka považujeme konverzačné cvičenia, dialógy, rozhovory a jazykové hry. Rozhovory s ostatnými ľuďmi sú prospešné činnosti, ktoré napomáhajú nárastu zdravého sebavedomia a sebaúcty žiakov. Je dôležité, aby žiaci nadobudli spôsobilosti pre upevnenie vlastnej identity a spolupatričnosti k rómskej národnostnej menšine a u nerómskych žiakov prostredníctvom výučby rómskeho jazyka, oboznámenia sa s rómskou kultúrou, históriou, podnecovať a rozvíjať tolerantné postoje k Rómom, rozvíjať empatie, zmenu predsudkov voči Rómom.

Vyučovacia hodina má byť rozčlenená na kratšie, často sa striedajúce činnosti. Gramatika sa má preberať paralelne s jednotlivými témami.

Učiteľ má vo vzťahu k žiakovi pristupovať neformálne, bez príkazov a zákazov. Žiak sa má cítiť uvoľnene, bez strachu a stresu zo skúšania. Učiteľ má podporovať záujem žiaka o rómsky jazyk, napríklad rôznymi obrázkami, prehrávaním krátkych príbehov a nahovorených textov s poučným charakterom so zámerom využiť jeho prirodzenú zvedavosť. Dôležitým predpokladom úspešného pestovania ústneho i písomného vyjadrovania je motivácia žiaka. Nie je potrebné žiaka upozorňovať na jeho vedomostné nedostatky, ale naopak, dávať žiakovi priestor na jeho sebarealizáciu a sebazdokonaľovanie, tak aby žiak pociťoval potrebu niečo povedať, aby sa vedel správne vyjadriť bez strachu zo zlej odpovede. Preto overovanie vedomostí žiaka má prebiehať hravou formou. Zisťujeme prírastok vedomostí žiaka, jeho vyjadrovacie schopnosti, sociálne správanie a jazykové zručnosti. Učiteľ má viesť žiaka k správne hodnoteniu seba samého ako aj k hodnoteniu spolužiakov.

Cieľom výučby rómskeho jazyka je tiež získavať vedomostí o dialektnom bohatstve rómčiny ako európskeho menšinového jazyka a budovať rešpekt k odlišným dialektom tohto jazyka, ako aj k hovoriacim v odlišnom dialekte. Žiaci by sa mali zároveň naučiť chápať štandardizovanú rómčinu ako prostriedok kultivovanej komunikácie, ktorý umožňuje rozvoj osobnosti bez potlačania rómstva. Dôležité je podporovať žiakov v zmysle pre kultivovanú rómčinu, ktorý však bude založený na štýlovej výške prejavu a nie na intolerancii k hovoriacim inými subdialektnými variantmi (severocentrálnej) rómčiny.

Je vhodné využívať kontrolné záznamy typu „viem“/„dokážem“ (Európske jazykové portfólio, Autor: Dr. Barbara Lazenby Simpson, Trinity College, Dublin, Preklad: Mihaela Zatreanu, Rumunsko Oddelenie jazykovej politiky, DG IV – Rada Európy, F-67075 Štrasburg Cedex, www.coe.int/lang) umožňujúce stanoviť si cieľ štúdia, monitorovať pokroky a hodnotiť výsledky.

ISBN 978 - 80 - 8118 - 225 - 9
EAN 9788081182259